maat. Inhoud en vorm, beide moesten op de voordracht en op het hooren berekend zijn.

Doch hoe machtig ook het verschil was tusschen het groote Epos van vroeger, en deze epische detaildichting, toch bleef de epische trek stand houden, en de grondgedachte van het oude Heldendicht bewaard. Ook bij deze *Chansons de gestes* toch, was het er om te doen, om de grootheid van het verleden aan de vergetelheid te ontrukken, te bestendigen wat dreigde te vervloeien, en zich door de aanschouwing van vroegere grootheid van ziel weér op te heffen tot idealer standpunt.

De strekking van al deze zangen was dan ook een hoog-Christelijke. Moed won, lafheid verloor. En die moed kwam op, niet uit den soldatengeest der snorrebaarden, maar uit het zich geven voor een heilige zaak, uit het dwepen met een hoog ideaal. Steeds was het de triomf van wat hoog stond, over wat laag was en gemeen. Er sprak minder vermaan dan zedelijke verheffing uit.

Toch verschilde het veel, of in het ridderslot dan wel op de markt voor het volk gezongen werd. De aristocratische geest der ridders stond ook in deze zangen reeds tegen de democratische neiging van het volk over. In beide soort zangen sprak wel dezelfde hooge geest, maar op een anderen toon, en hij riep andere gewaarwordingen wakker. Bij het volk de idée der vrijheid, bij de ridders meer het gevoel van hooge eer; terwijl beider geest in tweeerlei saamvloeide, ten eerste in de verkleefdheid aan eenzelfde *religie*, en ten andere in beider warm gevoel voor de hooge beteekenis der *liefde*, en voor de eereplaats die in de worsteling der liefde toekwam aan *de vrouw*.

Dit saamvattend, kan men dus zeggen, dat dit middeneeuwsche volksepos zich binnen kleiner kring bewoog. Al werd het toch heel Europa door bezield en gedreven door eenzelfden geest, het miste de groote, de machtige eenheid. Er waren allerlei afgezonderde kringen, die in bepaalde streken de landlieden en ridders bezielden door aan die streek eigen overleveringen, en die dusdoende voor een *beperkt* terrein een eigen epos deden opkomen, en die, in hun losser aard, ditzelfde epos niet in één vasten vorm goten, maar het achtereenvolgens in allerlei vorm ten gehoore brachten.

Hiermeê nu veranderde het Heldendicht ook van karakter. Het koos zijn helden in strijders, die, in die bepaalde streek van grooten naam, elders vaak onbekend waren. Zoo werd het Heldendicht almeer gelocaliseerd. Het was niet meer het bezingen van één groote worsteling op leven en dood, waarin eens voor goed heel een volk getriumfeerd en zijn nationaal bestaan bevestigd had, maar het bezingen van avonturen. Het bezingen van ridders die in kleinen kring den geweldenaar hadden weerstaan, indringers hadden afgeslagen, weerstand hadden gebroken, vrede onder het volk hersteld hadden. En reeds hiermede gevoelt men hoe, deze soort dichtingen de roman begonnen te naderen. Men werd door deze zangen steeds meer ingeleid in de geschiedenis en in de worsteling van bijzondere personen en bijzondere geslachten. De daden, die ze bezongen, naderden meer dan dusver aan het gewone menschenleven. Het gold niet meer een strijd zooals alleen tot het verleden behoorde, en waarvan het levend geslacht zich ternauwernood een voorstelling kon vormen; maar men daalde af tot het leven dat men zelf nog kende, en werd verplaatst in gespannen toestanden, waarvan men zelf de spanning nog in eigen hart voelde natrillen. Natuurlijk stonden ook de helden in die kleine heldendichten nog boven het gewone; hoe zouden ze anders geinteresseerd hebben? Maar toch, de afstand was niet meer zoo groot, of men kon dien in zijn verbeelding overbruggen. En ook in het leven, dat men zelf meeleefde, vormden zich immers nog helden van een hoogen naam.

En hierbij kwam dan nog, dat, wijl de exploiten van deze helden van zooveel *kleiner* afmetingen waren, men ze ook van naderbij kon bezien; hun leven in scherper en nauwkeuriger trekken kon teekenen; met hun familierelatien meer vertrouwd was; ze beter in hun intieme leven begluren kon; en overal aan het *vrouwelijk* element meer plaats kon inruimen. Ging het weleer om het verliezen of het redden van de nationale eenheid, nu was het de religie, de eer, de vrijheid, de liefde, die als hoogste wit bezielden; en de teekening van de worsteling voor dat wit, daalde uiteraard meer in bijzonderheden af, werd meer persoonlijk, en leidde tot in den huiselijken kring binnen.

Want wel woelde er ook in die dagen een geest van verzet in de opkomende burgerij tegen de machtiger standen, maar deze kon zich niet vrij uitspreken, en zocht in het dusgenaamd Dierenepos, zoo als de bekende *Reinaert de Vos*, een uitweg. Vandaar dat wat het volk eerst met wellust aanhoorde, en later in de *romance* nazong, ongemerkt verliep in het kleine epos, dat uit het verhevene van het oude Heldendicht almeer afdaalde tot het meer intieme en ordinaire bezingen van avontuurlijke worstelingen. Een gemeenmaking van het Heldendicht zóó sterk, dat het, bij het op den troon komen der Valois, al spoedig zelfs maat en rijm afwierp, om in *proza*-dichting te worden omgezet.

En dit nu is het keerpunt, waarbij het *Heldendicht* in de *Roman* overgaat, gelijk wij die kennen. Het wordt *detaildichting*. Het verhaalde wordt opgesierd met wat niet uit de traditie, maar uit de fantasie van den verdichter komt. Het laat het terrein van het verhevene varen, om kracht te oefenen in het gewone leven. Het is er op uit, om te boeien door het wonderbare en het pikante. Het wil niet meer bloeien in hooger sferen, maar het volk in al zijn lagen toespreken. En ten slotte neemt de prozaische verdichting de plaats in van het rythmisch zich voortbewegend dicht.

Een overgang, die in den diepsten grond daaruit te verklaren is, dat niet meer *heel* een volk één massaal leven leidde, maar dat in het éene volk allerlei kringen met verschillende idealen aan het woord kwamen, en dat uit die kringen ten slotte almeer het individu naar voren trad.

Het is dit op den voorgrond treden van het individu, dat in de reformatie-eeuw voltooid werd, en het is tevens dit tot zijn recht komen van het meer individueele leven, dat aan de Roman haar geboorte gaf.

Algemeen Protestantsch.

Gelijk we onlangs meêdeelden, had men in Victoria (Australie) opzettelijk beproefd, een algemeen Protestantsche staatsschool te organiseeren, en daarvoor een keurige collectie te behandelen stukken uit de Schrift, gebeden en liederen in gereedheid gebracht.

In dit handboek was alle confessioneel geschil en verschil gemeden.

Het moest Bijbelsch, zonder belijdenis zijn.

Dit voorstel nu is op 22 December in de Wetgevende Kamer aan de orde gekomen, maar gelukkig verworpen met 17 tegen 14 stemmen, bij de tweede lezing.

Is het schier niet onbegrijpelijk, dat nog altoos 14 leden van dat Huis aan de mogelijkheid van zulk een Christelijk onderwijs geloofden?

Uit de Pers.

Van het stuk *„Eenige toelichting,"* in *de Bazuin*, deelden we onlangs het tweede deel mede. Het was een stuk van bijna vier kolommen, en onze plaats is beperkt. Nu echter de schrijver er bijzonder prijs op stelt, dat ook dit hier volgende eerste stuk onder anderer oogen kome, zijn we gaarne bereid aan zijn verlangen te voldoen:

Niet minder voorzeker smart het mij, noodgedrongen, *dien* raad naar mijn beste weten te hebben moeten geven.

Met mijn verleden ter dezer zaak kwam ik daartoe niet gemakkelijk.

Ik wist, dat ik door dit mijn woord menig broederhart zou bedroeven. Vandaar mede mijn uitstel van week tot week.

Dat ik ook het hart van Dr. Kuyper zelf in dezen zou bedroeven, smart mij niet het minst. Meer dan dertig jaren lang heb ik hem niet slechts hooggeacht, maar, ik mag zeggen, heb ik hem liefgehad met de liefde van mijn hart, om der waarheid wil, door hem zoo krachtig verdedigd tegen ongeloof en leugenleer. Dat betuig ik hier openlijk ook bij verschil over menig punt.

Hem te bedroeven doe ik ongaarne en als noodgedrongen, gelijk de broederlijke correspondentie, ook ter dezer zake, tusschen ons gevoerd, kan getuigen.

Gold het een zaak van *broederlijke liefde* en *onderling vertrouwen*, gelijk de Haagsche broederen schijnen te meenen, dan was, wat mij betreft, de kwestie spoedig beslist. Naar mijn bewustzijn en mijn streven ben ik de broederen en kerken van '86 altijd met een uitgestoken hand tegemoet getreden, naar veler oordeel vaak wel wat al te gul. Ik deed dat in de overtuiging, dat we *dezelfde waarheid* beleden, voor *hetzelfde geloof* streden en *denzelfden Heere* in eenigheid des Geestes wenschten te dienen tot welzijn der kerken Gods in deze landen.

Doch hier staat iets anders op het spel. Het gaat hier om HET RECHT EN DE BELANGEN der kerken des Heeren in een voor haar welvaart en bloei zoo hoogst belangrijke zaak.

En als het daarom gaat, mag ik niet zwijgen, wanneer ik *deze* bedreigd of in gevaar zie, zelfs niet tegenover de meest geliefde broederen.

Dat recht toch en *die belangen* gaan bij ons, niet waar? boven de glorie van de Theol. School en zelfs boven de heerlijkheid van de Vrije Universiteit.

Naar *dat recht* en naar *die belangen* moeten die kerken m. i. *volle* en *beslote zeggenschap* hebben over de opleiding harer toekomstige leeraren, geroepen als die kerken van 's Heeren wege zijn om den dienst des Woords c. a. in stand te houden tot op de toekomst van onzen Heere Jezus Christus.

Dat recht nu en *die belangen* der kerken zie ik bij den huidigen stand der zaken in gevaar. En ik zie, om *dat gevaar* voor de kerken te ontgaan, inderdaad geen anderen weg, dan ik in mijn »raad" heb uitgesproken: n. l. dat de kerken naar *haar* recht en belangen de Theol. School handhaven en, zoo noodig, nog meer volmaken en dat »de Vereeniging v. H. Onderwijs op Geref. grondslag" naar *haar* recht en *haar* belangen datzelfde doe in betrekking tot *haar* School, de Vrije Universiteit. De kerken zijn er toch niet *om* »de Vereeniging' en »de Vereeniging" is er ook *niet om* de kerken. Zij genieten en leven elk voor zich een eigen en zelfstandig leven. Nu is er voor beider samenwerking in dezen zeer veel te zeggen. Maar als deze niet kan verkregen worden, dan met *krenking van rechten en belangen* der kerken, dan is het best, dat elk zijns weegs ga zonder toorn en bitterheid.

Dit geldt ook evenzeer van een mogelijke krenking van *rechten en belangen* der »Vereeniging' of ook der »Vrije Universiteit."

Doch daarvoor zullen natuurlijk wel waken de H.H. Directeuren en Curatoren, ieder naar zijn roeping.

Ik bespreek de kwestie hier alleen van uit *het standpunt der kerken* met het oog op *haar vrijheid, haar recht* en *haar belangen*.

Ter dezer zake nu zie ik in een »vereeniging van Theol. Faculteit en Theol. School gevaar *voor de kerken* en dat zoowel uit een *formeel* als *materieel* oogpunt, hoewel *dat laatste thans* voor mij den doorslag heeft gegeven.

Men vergunne mij dit even toe te lichten, hoewel ik daardoor breeder word in mijn uiteenzetting, dan wel mijn plan was.

Jaren lang heb ik gestreden voor *»Eenheid van Opleiding"* en dat wel in den weg van »vereeniging van beide inrichtingen van onderwijs," gelijk ook door de broeders boven is bedoeld.

Tot *twee-*, tot *drie-*, tot VIERMALEN toe heb ik naar de mate mijner gaven daartoe zoo krachtig mogelijk meêgewerkt.

De houding der broederen van '86 en met name de houding van *De Heraut* tegenover het voorstel Bavinck ten jare 1899 heeft mij in dit mijn streven een *smartelijken schok*, ja *knak* gegeven.

Van *die houding* begreep ik niets. Nog is zij *mij* raadselachtig en duister, hoewel die broederen er natuurlijk wel hun redenen voor gehad zullen hebben.

Ik ging dus nog eens na wat er ter dezer zake zooal gepoogd was te Utrecht en Kampen in 1888, te Dordrecht 1893, te Middelburg 1896. En nu zag ik na al die mislukte pogingen *het voorstel Bavinck* door die broederen terzijde geschoven op een wijze, die ik niet nader zal kwalificeeren, maar die in allen gevalle *zeer onbroederlijk* moet worden genoemd. Terzijde geschoven zelfs, *niet om den inhoud zelven*, gelijk die dan ook door NIEMAND ernstig is bestreden, maar om *bijkomende omstandigheden*, den ernst der zaak, waarom het ging, ten eenenmale onwaardig. Dat ook Dr. Kuyper zelfs gemeend heeft, daaraan meê te moeten doen, heeft mij gesmart meer dan ik zeggen kan.

Van een eenigszins ernstig streven om to' *»Eenheid van Opleiding"* te komen in den weg van *»vereeniging van Theol. Faculteit en Theol. School"* is bij de broederen van '86 of de mannen der Vrije Universiteit in die dagen, ook ter Synode van Groningen, *niets* ja *niets* gebleken.

De Gen. Synode heeft daarop besloten en dat wel unaniem, ook met de stemmen dier broederen *de eigen School der kerken* te handhaven en daartoe verschillende middelen beraamd. Zij kon ook wel niet anders, wilde ze straks niet de kerken, *wat de opleiding harer leeraren betreft, geheel afhankelijk* zien staan aan de poort van »de Ver. voor Hooger Onderwijs van geref. grondslag."

Zou dat gestrookt hebben met *het recht* en *de belangen* der kerken in zoo'n gewichtige zaak? Niemand, dunkt me, die dat zal beweren.

Daarom moest de Theol. School, als eigen opleidingsschool der kerken *gehandhaafd* door de Synode. De mannen van '86 hadden haar daartoe gedrongen, zeker ondanks zichzelve, mede door hun houding tegenover het voorstel-Bavinck.

Soms leefde ik in de verwachting, dat de meest voortvarende en consequente broederen onder hen met het voorstel zouden komen om de Theol. School eenvoudig op te heffen en *zoo* tot eenheid van opleiding te komen, door heel de opleiding toe te vertrouwen aan *gen. Vereeniging*. Dat voorstel kwam evenwel niet en daarmeê bleef *de Theol. School gehandhaafd*.

Daarmeê was ook na een meer dan 10 jarige worsteling deze kwestie voorshands van de Synodale tafel, ja van de kerkelijke agenda genomen of liever gedrongen en de kerken als van zelve in dezen tot een vaste positie gebracht.

De Synode benoemde dan ook geen Deputaten en droeg ook niet aan de Curatoren der Theol. School op, om nieuwe voorstellen ter dezer zaak voor te bereiden en ter e. v. Synode te brengen.

Die zaak had hiermee, voorshands ten minste, haar beslag gekregen en was afgedaan in den gewonen kerkrechtelijken zin des woords. Zeker kon ze weer ter Synodale tafel komen van uit den boezem der kerken, dat spreekt als van zelf, maar alleen tengevolge van een *nieuwe actie* van dezen. Dit kunnen we afwachten.

Ik zou dan ook gezwegen hebben, indien niet Dr. K. plotseling in verband met een zeer incidenteele kwestie met »zijn raad" voor den dag was gekomen. Tegenover dien raad mocht ik niet zwijgen.

Immers in verband met de besproken houding dier broederen, was het mij hoe langer hoe duidelijker geworden, dat na dit alles en in dit stadium der toestanden *het recht* en *de belangen* der kerken *eischen*, dat *de kruk* van de deur van den Theol. Catheder der met »de opleiding" belaste Professoren moet zijn *in de hand der kerken* zelve. *Aanstelling* en *ontslag* dier Professoren moet bij de kerken staan. Dat is *haar recht* en *haar belang*, zooals ik het bezie, waarvan zij onder geen beding mogen afgaan.

Waar men nu dit blijkbaar niet wil of meent niet te mogen toestaan aan de kerken, moet m. i. na al wat er gepoogd en mislukt is, elke vereeniging of ineensmelting der beide inrichtingen *onvermijdelijk*, uitloopen op *opdoeken, opruimen, verdwijnen* der Theol. School voor eens en voor goed. De kerken zijn dan haar eigen Opleidingsschool kwijt.

We brengen vooralsnog deze vreeze niet ter toetse, en merken alleen op, dat er uitsluitend sprake was van een *samenspreking over deze aangelegenheid*, zonder eenig mandaat, en die dus tot niets bond, met eenigelijk de begeerte, het verlangen naar meer samenwerking als motief.

Uit de *Utrechtsche Kerkbode* nemen we nog dit stuk over van Ds. Fernhouts zoo ernstige als broederlijke critiek:

Het is gemakkelijk genoeg, als het geld en de man er n. l. voor beschikbaar is, om een Dienaar naar Indie te zenden, die aan de Europ. christenen daár het Woord brengt.

Maar een heel andere vraag is, hoe er te komen tot een rechte bediening van de Sacramenten d. w. z. tot een, zij het aanvankelijk ook een zeer primitief, geordend kerkelijk leven.

Vooral voor Java, waar de Europ. christenen zoo ver uit elkaar wonen en voor het meerendeel gedurig van woonplaats veranderen, een lastige vraag.

En die dan ook door Ds. W., naar het ons voorkomt, niet bevredigend beantwoord wordt.

Ds. W. wil, dat de zorg voor de Europeesche christenen op Java kort en goed worde overgelaten aan de Kerk van Batavia. Want de zwakke Kerk van Soerabaya kan vooralsnog hiervoor niet in aanmerking komen. Batavia's Kerk zou dan de Europeesche christenen die gereformeerd kerkelijk leven zoeken, op haar lidmatenregister boeken, opzicht over hen houden, tucht over hen oefenen, en zorgen dat ze bediening des Woords en der Sacramenten kregen.

Volgens Ds. W. hebben de Kerken in Nederland op Java niets te maken; weten ze er ook veel te weinig van, en leven ze er veel te ver van daan, om er *iets* te kunnen doen. Hij wil dat deze arbeid *als haar recht*, geheel alleen aan de Kerk van Batavia, zoodra mogelijk door een Classis op Java bijgestaan, worde overgelaten.

De vraag naar het recht op het opzicht over de Europeesche christenen op Java die gereformeerd kerkelijk leven zoeken, zouden we liever laten rusten, althans niet op den voorgrond schuiven. We vreezen, dat we daardoor allicht denzelfden demon binnenhalen tegen wien br. W. met zooveel ernst waarschuwt.

Beslissen moet hier, dunkt ons, alleen het belang der christenen zelven.

En dan komt het ons voor, dat ze met het herderlijk opzicht van de Kerk van Batavia zeer weinig zouden gebaat zijn.

Wat voor raad en bestier, wat voor hulp en steun moet een Kerkeraad geven over een afstand van tientallen van uren? Aan menschen die over een oppervlakte als die van Java verspreid zijn; en bij wie de leiding moet berekend zijn — gelijk br. W. terecht aandrong — op die eigenaardige en, vooral op Java, zeer uiteenloopende verzoekingen, waaraan ze elken dag weêr bloot staan?

Wat heeft reeds hier te lande het kerkelijk opzicht te beduiden over één of hoogstens twee uur afstands? Immers zoo goed als niets. En wat zal het dan te beteekenen hebben op Java, waar de communicatiemiddelen zooveel slechter zijn dan ten onzent? Neen, wat br. W. er ook van verwachten moge, o. i. zal het niets en minder dan niets beduiden. *Minder* dan niets; want een opzicht dat alleen in naam bestaat, is erger dan géén.

Maar Batavia kan toch een leeraar uitzenden om de christenen in een bepaalde streek gedurig te bezoeken en opzicht over hen te houden?

Weliswaar, maar dat kan een Kerk in Holland precies evengoed. Zoo zouden we echter het »grootoprichterschap«, waarmee br. W. zoo smakelijk spot, in optima forma binnenhalen.

Neen, deze weg *is* geen weg.

Als de Europeesche christenen op Java afdoende en duurzaam geholpen zullen worden, dan zullen onder hemzelf Kerken vergaderd en geconstitueerd moeten worden.

Dáaraan heeft blijkbaar ook de Synode van Groningen in de eerste plaats gedacht.

Doch zal dat kunnen?

Dit bezadigd oordeel moge zijn invloed ook te Batavia oefenen.

Wie te hard van stal loopt, rent zoo licht, zonder het te weten, in een slop zonder uitgang.

Officieele Berichten

Theologische School.

Het College van Hoogleeraren der Theol. School brengt ter kennis van de Kerken, dat het, na onderzoek, tot Candidaat in de Theologie heeft bevorderd den Student.

D. Pol, wiens adres is te Kampen.

Namens het College vn.,
P. BIESTERVELD.

Kampen, 5, 2, 1901.

Classis Groningen.

De Classis Groningen, overwegende op welke wijze het voorstel-Bavinck inzake »Eenheid van Opleiding" van de baan is geschoven;

overwegende, dat de Gen. Synode van Groningen den bestaanden toestand bestendigd heeft, en éénparig heeft besloten de Theol. School als de inrichting der kerken voor den dienst des Woords te handhaven en te bevestigen, (zie art. 52 *Acta* der *Gen. Synode* te Groningen;)

overwegende, dat er geen nieuw opgekomene redenen bestaan om op dat besluit terug te komen;

overwegende, dat eene poging tot nadere verbinding der beide inrichtingen in deze tijden onrust en verdeeldheid in de kerken zal veroorzaken;

ter zeerste betwijfelende of de Curatoren der Theol. School te Kampen zouden handelen in overeenstemming met hun opdracht en het besluit der Generale Synode van Groningen, indien zij in hunne qualiteit als Curatoren gevolg zouden geven aan het advies om pogingen tot samensmelting der Theol. School en Vrije Universiteit te doen;

spreekt als hare overtuiging uit, dat het niet raadzaam is, in te gaan op het advies om tot eene nieuwe proefneming tot vereeniging van Theol. School en Theol. Fac. der V. U. over te gaan.

Namens de Cl. Vergadering voornoemd,
J. H. VAN DER LICHTE, *Scriba*,

5 Febr. 1901.

Dep. Corr. M/D. H. Overheid.

Deputaten berichten, dat, sinds de opgave in *Het Kerkblad* van April-Mei 1900, op de lijst van de Geref. Kerken bij de Overheid zijn geschrapt onder:

No. 149 de Geref. Kerk te Lollum;
„ 788 de „ „ te Waaxens;
„ 445 de „ „ te Anna-Paulowna-Polder A;
„ 446 de „ „ te Anna-Paulowna-Polder B;

en herplaatst onder:

No. 831 de Geref. Kerk te Lollum en Waaxens, Classe Franeker;
„ 832 de „ „ te Anna-Paulowna-Polder, Classe Alkmaar.

Namens Deputaten voornoemd,
M. NOORDTZIJ, *Secretaris.*

Kampen, 1 Febr. 1901.

Buitenland.

Duitschland. Dr. Luthardt vervangen door Dr. Hölscher.

Wegens gevorderden leeftijd, heeft de bekende hoogleeraar Dr. Luthardt de hoofdredactie van de *Allg. Ev. Luth. Kirchenz.* moeten nederleggen. Zijn opvolger is Dr. Holscher, die zich in het jongste nummer van genoemd orgaan aan de lezers voorstelt en zijn programma voor de toekomst ontvouwt. In dat programma neemt Dr. Hölscher positie tegenover het rationalisme, dat opnieuw het hoofd opsteekt. Het gaat volgens den redacteur om de vraag, of het Christendom een product is van den natuurlijken godsdienstigen geest der menschheid, eene evolutie van het natuurlijk bewustzijn of eene scheppende daad Gods, tot verlossing van de zondige menschheid. Zelfs bij de vraag naar het wezen, de waarde en de autoriteit der Heilige Schrift als het Woord Gods, wordt het antwoord beheerscht door het bescheid, dat men geeft op een andere vraag, die luidt: „Wat dunkt u van den Christus, wiens zoon is Hij?

Uit deze woorden kan tot ons leedwezen nog niet worden afgeleid dat het Luthersche hoofdorgaan zich principieel stellen zal tegen de negatieve critiek, die in Duitschland vooral op het Oude Testament toegepast wordt. Meer duidelijk laat Dr. Hölscher zich hooren tegenover het streven van de Unie. Het zal onzen lezers bekend zijn, dat in 1817, door het beleid van Pruisen's koning Friedrich Wilhelm III, eene vereeniging tot stand werd gebracht tusschen de Luthersche en Gereformeerde kerken. Het hinderde den koning, dat hij en zijn Huis de Gereformeerde religie beleed, terwijl de meerderheid van zijn volk tot de Luthersche kerk behoorde. Bij de Gereformeerden waren de scherpe punten der belijdenis afgesleten en de Lutherschen, die op de leer hunner kerk stonden, waren zoo goed als uitgestorven, en daarom kon de Unie, vooral toen een man als Schleiermacher er zich vóór verklaarde, gemakkelijk tot stand komen. Daarbij kwam, dat bepaald werd, dat in de Vereenigde Evangelische kerk, elke plaatselijke kerk haar eigen belijdenis zou behouden, ofschoon er een gemeenschappelijke agenda of liturgie werd ingevoerd. Daar de Unie alleen kon tot stand komen, doordat men de geschilpunten tusschen de Luthersche en de Gereformeerde kerk voor onwezenlijk hield, zoo heeft meer de geest die de Unie tot stand bracht, dan wel het feit der Unie aan de kerken schade gedaan. Terecht maakt dan ook de nieuwe redacteur, Dr. Hölscher, de opmerking, dat er verwantschap bestaat tusschen unionisme en rationalisme, en dat het rationalisme in de Unie zijn recht, om in de kerk te bestaan, zoekt. Wel is waar, zoeken de positieve aanhangers van de Unie zich van dien lastigen vriend te ontdoen, doch zij zullen hem moeilijk kwijt kunnen raken. De Unie is van buiten af opgelegd en niet uit de kerken geboren. Van lieverlede heeft men dan ook een objectieven maatstaf voor de leer verloren, en is de subjectiviteit daarvoor in de plaats gesteld. En wat is daarvan het gevolg geweest voor de Luthersche kerk? De Gereformeerde predikant Dr. Adolf Zahn heeft ten slotte gelijk gehad, toen hij in zijn beoordeeling van de kerkelijke ontwikkeling van Duitschland in de 19de eeuw sprak: „De Unie heeft de Gereformeerde kerk in Duitschland opgelost en de Luthersche kerk in hare ethiek en kerkorde, door een Gereformeerd zuurdeeg ontbonden."

Toch zal het streven van den nieuwen redacteur niet zijn, om de Unie ongedaan te maken; hij zal zich alleen kanten tegen den geest, die haar in het leven riep. Hij is er van overtuigd, dat eene kerk zonder eene vaste belijdenis krank in den wortel is en hare roeping, om een zuurdeeg in het volksleven te zijn, niet kan volbrengen.

Ten slotte belooft de redacteur, dat zijn orgaan hoopt te toonen, dat het, om het Lutherdom, niet het rijk Gods over de gansche aarde uit het oog verliest.

Wij houden het er voor, dat, wanneer de Gereformeerden in Duitschland zich met beslistheid rondom de banier hunner belijdenis scharen, en de Lutherschen dit evenzeer doen, en dat ieder in zijn eigen kerk, deze kerken veel meer een zout voor het volksleven zouden zijn dan thans, nu de vlag van de Unie eene ongelijksoortige lading dekt.

Wij hopen dat het optreden van Dr. Holscher zal medewerken om te scheiden wat *niet*, en te vereenigen wat *wél* bijeen behoort.

Gemengd nieuws.

Een »vliegende brief" is dezer dagen door den boekhandel der Berlijnsche Stadszending in het licht gezonden. Dit geschrift draagt tot opschrift: »Bidt voor de Boeren." Daarin worden authentieke getuigenissen van de barbaarsche wijze van oorlogvoeren der Engelschen aangehaald en de ellende van de Boerenbevolking, vooral van de Boerenvrouwen, door het verbranden van hunne woningen, beschreven.

Deze ellende gaat zoover, dat een Engelsch officier uit Zuid-Afrika bericht, dat Boerenvrouwen en meisjes in een Kafferkraal of in een kamp van de Engelschen, om brood moesten bedelen en het slechts voor den »schandelijksten prijs« konden verkrijgen. Nu tegenover die ontzettende jammeren de regeeringen in Europa onaandoenlijk zijn, worden alle Christenen uitgenoodigd hunne gebeden te verdubbelen. De schrijver herinnert aan de vaste beloften der Schrift en deelt vele voorbeelden van gebedsverhooring uit het leven der geloovigen mede. »En wanneer niet een der Christelijke groote mogendheden den moed heeft Engeland in dezen onrechtvaardigen en gruwelijken oorlog een tot hiertoe en niet verder toe te roepen, dan zal ons gemeenschappelijk vermenigvuldigd gebed door Gods genade de groote mogendheid worden, voor welke het trotsche Albion in het stof zinkt, en, wanneer het geen boete doet, geheel te schande wordt."

De bekende schrijver Peter Rosegger is door den »Evangelischen bond« telkens voorgesteld als een man, die bijna Evangelisch was en van wien men mocht verwachten, dat hij weldra met de Roomsche kerk zou breken. Gelijk bekend is, bestaat de Duitsche Evangelische bond uit mannen die wij in Nederland »Groningers« zouden noemen. De »Bond« noodigde zelfs Rosegger uit, om eene rede te houden op zijn jaarfeest, terwijl hij optrad als medewerker van de *Christl. Welt*. Toch is Rosegger volstrekt niet van plan om de Roomsche kerk te verlaten, al gaf hij geld voor het bouwen van eene Evangelische kerk in Oostenrijk op een plaats waar de kreet »los van Rome« weerklank vond.

In zijn jongste werk schreef hij: Ik zou mij persoonlijk reeds daarom moeilijk van het Katholicisme kunnen afscheiden wijl mijn ouders en voorouders voor het Katholiek altaar geknield hebben. Ik eer in den Katholieken eeredienst de nagedachtenis aan mijn voorouders, ik heb in hem mijn moeder, mijn vader lief, die mij deze kerkelijke wereld als een erfdeel achtergelaten hebben. Rosegger noemt zich een evangelische in de Roomsche kerk. Waarom hij dan toch de Evangelische beweging in Oostenrijk met zijn geld en invloed steunt, zal men vragen? Rosegger, hoopt, dat die beweging louterend zal werken op de Roomsche kerk in het Duitsch sprekend deel van Oostenrijk. Of de Roomsche kerk ingenomen k[illegible] zijn met zijn zoon die zich Rosegger noemt, mo[illegible] wij te moeten betwijfelen. Wanneer hij s[illegible]ruft dat het in den Roomschen geest ligt, om zich voor te stellen »dat er een soort van huwelijk bestaat tusschen den Hemelschen Vader en Maria van Nazareth — *Hij* is een gestrenge man, *zij* is eene goede vrouw« — dan zal geen Roomsche die de leer zijner kerk kent hem voor deze uiting dankbaar zijn.

Dat de werken van Rosegger gretig gelezen worden, blijkt wel uit het feit dat van zijn jongste werk: »Mijn hemelrijk« in een tiental dagen het achtste duizend tal verkocht werd.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE BIDDENDE VADER.

Niet ver van Leeuwarden ligt het dorpje Beers.

Nu twee en een halve eeuw geleden, kon men elken Maandagmorgen op den weg van Beers naar de Friesche hoofdstad een ongewoon schouwspel zien. De dominee van Beers wandelde dan stadwaarts in zijn deftige kleeding, met zijn zoon, die een jaar of 17 oud was. Een eindweegs buiten het dorp nam de vader afscheid van zijn zoon, die naar Leeuwarden ging, bleef dan een oogenblik staan, biddende voor den jongen, en oogde hem zoo lang na, tot hij uit het gezicht verdwenen was.

De dominee die alzoo deed, heette Theodorus à Brakel. Zijn zoon ging naar de Latijnsche school te Leeuwarden, om later voor predikant te studeeren.

De jonge man, die Wilhelmus heette, had niet alleen een biddenden vader, maar ook een biddende moeder, Margaretha Bouman geheeten, die den schonen lof heeft, van te zijn geweest, „een parel van godsvrucht, een sieraad onder de vrouwen in haar tijd." Ook zij bad aanhoudend voor haar Willem, en zei eens met nadruk tot hem: „O, wat zult gij te verantwoorden hebben, als gij God niet vreest."

Wanneer de kinderen van vrome ouders in de vreeze Gods wandelen, rust op hen die zegen. Dat heeft Willem ervaren. Als kind reeds diende hij den Heere, gelijk eens de jonge Samuel. Het ging hem later als meerderen, die vroeg in den wegen des Heeren zijn geleid. Hij kon den juisten tijd van zijn bekeering niet opgeven, wat ook niet noodig is. De vraag is of we bekeerd zijn, niet wanneer dit juist is gebeurd. Zelfs kan men zich daarin zeer bedriegen.

Zoover Willem zich kon herinneren, had hij altijd een teederen indruk van God en liefde tot den Heere Jezus gevoeld. Ook was hij al vroeg onder een zeer krachtigen indruk van Gods Woord. Eens toen hij nog klein was, hoorde hij zijn vader in de kerk prediken over het Kerstfeest. Wat hij toen hoorde, maakte zulk een indruk op hem, dat hij daarna dikwijls verlangend vroeg: „Vader, wanneer zal 't weer Kerstfeest wezen?" Soms zelfs sprak hij zoo, dat zijn moeder zei: „Kind, dat gaat boven uw verstand." Dat kon ook wel zijn, maar het bewees dan toch, waar het hart van Willem naar uitging. Daar vloeide zijn mond van over.

Willem is naderhand een van de beroemdste en meest gezegende leeraars geworden. Een zijner welbekende boeken, „De Redelijke Godsdienst," twee dikke boekdeelen, werd in de eerste 25 jaar tien malen herdrukt en in heel de 18de eeuw, meer dan twintig maal!